

τῆς Ἀνδραβίδας ἐν Πελοποννήσῳ, δπου καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγῳ ἔτη ὡς τελευταῖς γόνος τοῦ ἐπιφανοῦς ἐκείνου· οἴκου. Άν δὲ Ἀθηναὶ, δπου ἥ χήρα τοῦ δουκὸς κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, φαίνονται ἀντιστᾶσαι ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ ἥ πιροπόλησις τοῦ ἐλαιῶνος πλησίον τοῦ Κολωνοῦ ὑπῆρξεν Ἰσωζ· ἥ ἐκδίκητις τῶν Καταλωνίων ἐπὶ τῇ βραχείᾳ ταύτῃ ἀποτυχίᾳ Λύτο δὲ τὸ ὄνομα Καταλᾶνος ἀπέβη ἐπὶ μακρὸν τρομεόν εἰς τὸ στόμαι τῶν Ἑλλήνων, ὃν αἱ παραδόσαις διέσωσαν ἐπὶ αἰῶνας τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀγρίου ἐκείνου στίφους.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης ὁ Βάλθερος εἶχε γράψει τὴν διαθήκην αὐτοῦ διορίσας τὴν χήραν αὐτοῦ κηδεμόνι τῶν δύο τέκνων καὶ ἐκφράσας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῇ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δαφνίου. Ἐκεῖ δὲ ἐγκατέμεινε τὸ θυνητὸν αὐτοῦ σείγνωμα, ἥτις μετὰ πολλὰ ἔτη ἥ κεφαλὴ αὐτοῦ ἦχθη εἰς Ἀλίτιον καὶ ἐιεταφιάσθη ἐν τῇ πατρίῳ ἐκείνῃ πόλει. Ο δὲ νίδις αὐτοῦ Βάλθερος, διτις ἐκράτησεν ἀνόμη τὰ τιμάρια τῆς Ναυπλίας καὶ τοῦ Ἀργονούς, ἔξηκολούθησε προσωνυμούμενος δοὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἥ χήρα διούκισσα κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας, δπως προσελκύσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὰς συμπαθείας τοῦ πάπα. Τέλος εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ὁ Βάλθερος ἀπεβιβάσθη πλησίον τῆς Ἀριης, ἥγούμενος μεγάλου στρατοῦ καὶ ἔχων πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν τοῦ πάπα. Ἄλλοι μὲν Καταλώνιοι οὐδαμῶς ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἀρῶν τῆς ἐκκλησίας, οἱ δὲ Ἐλληνες δὲν ἥσπαν διατεθειμένοι νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν χάριν ἀποκτήσεως Φράγκου δου ὅ;. Διὸ δ Βάλθερος διεπεραιώθη καὶ πάλιν πέραν τοῦ Ἀδρίου, καὶ μετὰ εἰκοσιπέντε ἔτη, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀπέκτησεν ἀξήλωτον φήμην τυράννου τῆς Φλωρεντίας καὶ διωρίσθη κοντόσταυλος τῆς Γαλλίας, ἔφονεύθη τῇ 19 Σεπτεμβρίου 1356 ἐν τῇ μάχῃ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Πικταυίας (Poitiers). Τότε ἥ προσωνυμία δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ τιμάρια Ναυπλίας καὶ Ἀργονούς μετεβιβάσθησαν εἰς τὸν ἀνεψιόν αὐτοῦ Σοχιέρον τὸν Ἀγγικόν, οὗ δούκος παρουσιάζετο ὡς μνηστήρος τοῦ δουκάτου ἕφ' ἱκανὸν ἔτι χρόνον.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ οἱ Καταλώνιοι προέβησαν εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῆς ὑπ' αὐτῶν καταληγείσης νέας χώρας. Ἡ νίκη αὐτῶν εἶχεν ὑπάρξει οὕτω τελεία, ὡς τε εὑρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ πῶς ν.ι. ἐπωφεληθῶσιν αὐτήν. Περὶ εὑρόθμου καὶ μονίμου κυβερνήσεως οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἥλθεν ὡρα καθ' ἥν εὑρέθησαν μεταβαλλόμενοι ἀπὸ πλανήτων τυχοδιωκτῶν

μαχητῶν εἰς καρίους ἀνθηρᾶς καὶ πλουσίας πολιτείας, ἵνας εἶχεν ἀνέλθει εἰς μέγαν βασιλικὸν πολιτισμόν. Στερεούμενοι ἐγ ταῖς ίδίαις ἔαυτῶν τάξεις ἀνδρῶν προτευόντων, ἡναγκάτητηπαν, ως εἶχον νῦν τὰ πράγματα, νὰ προσφέροισι τὴν ἡγεσίαν τῆς ἔταιρείας καὶ μετ' αὐτῆς τὴν προσωρινὴν ἡγεσίαν τοῦ δουκάτου εἰς τὸν ἔτερον τῶν δύο εὐγενῶν ἴπποιῶν τῷ γέπικησάντων μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Φράγκων εὐπατριδῶν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κηφισοῦ. Καὶ ὃ μὲν Βοιωφάτιος ὁ Οὐηρωναῖος ἀπέκλινε τὴν ἀμφίβολον ἔκσινην τιμήν. 'Ἄλλ' ὁ Ρογῆρος Δελιός, ὅστις, ἄσε καταγόμενος ἐκ Ρουσκιλλόνου (Roussillon) ἔκλινε τὴν καταλωνικὴν καί εἶχε χρησιμεύσαι ὡς μασίτης τοῦ πεσόντος δουκὸς ἐν ταῖς πρώταις πρὸς τὴν ἔταιρείαν διαπραγματεύσεσσιν, ἀπεδέχθη τὸ ἀξίωμα, καὶ ἔλαβε τὸ τιμάριον τῶν Σαλμῶν συζευχθεὶς τὴν χήραν τοῦ φονευθέντος βασιλόν. 'Ἐπὶ τούτοις οἱ Καλώνιοι διενεμήθησαν ἐν ἀλλήλοις τὰς γαίας καὶ τὰ κάστρα τῆς ιραγκικῆς ἀριστοκρατίας, ἵνας ἔλτοτε ἔξηφανίσθη ἐκ τῆς θοροίας τοῦ δουκάτου, καὶ μὲν τρόπον οἱ Φράγκοι εἶχον καταλάβει τὰς κτήσεις τῶν Ἐλλήνων πρὸ ἐνὸς καὶ ὑπερέκεινα αἰλῶνος. 'Άλλ' οἱ τροχεῖς ἔκεινοι στρατιῶται δὲν περιφρέσθησαν εἰς τὰς κτήσεις τῶν ὑποταχθέντων, ἀλλ' ἔλαβον καὶ τὰς συζύγους αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας, καί, ως λέγει ὁ Μουντάνερος, οὐκ ὀλίγοι κοινοὶ μισθοφόροι, οἵτινες πρὸ τῆς νίκης ἥσθελον θεωρήσει τιμὴν αὐτῶν νὰ κρατῶσι τὴν λεκάνην, ἐν ᾧ θὰ ἐπλιγε τὰς κελραῖς αὐτῆς εὐγενῆς δέσποινα φραγκικοῦ οἴκου, ἀπέβησαν νῦν κύριοι αὐτῆς καὶ δεσπόιναι. Οὗτοις δὲ μεγάλη ἥτο ἡ ἀφθονία τῶν γαιῶν, ὅπερ οἱ Καταλώνιοι ἐκάλεσαν καὶ τοὺς Τούρκους αὐτῶν συμμάχους νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ γώρᾳ. 'Άλλ' ή πρότασις αὕτη ἀπεκριθήσθη, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Μικρὰν Ασίαν ἀπὸ τοῦ κλαπικοῦ ἔκεινου ἐδάφους, ὥπερ τὸν ἔπομενον αἰῶνα ἐπέπλωτο νὰ περιπέσῃ εἰς αὐτούς.

'Η κατάκτησις τῶν Λιθηνῶν εἶχεν, ως εἰκός, προκαλέσει συναγερμὸν γειτονευουσῶν πολιτειῶν. Λιὸν οἱ Καταλώνιοι, δίκην δημοκρατικῶν καὶ μιδρυμέτων ἐν νεωτέροις χρόνοις, ἐθεώρησαν συνετὸν νὰ ἐγκαταστήσωσι διαφῆ σχέσιν μετ' Ισχυροῖς τίνος δυναστείας. Κατ' ἀκολουθίαν ἐστρεψαν τοὺς δρυμαλμοὺς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερίκον Β' τὸν Ἀραγωνικόν, ὥφ' δὲ εἶχον ὑπηρετήσει τὸ κατ' ἀρχὰς πρὸ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιπετειώδους αὐτῶν σταδίου. 'Ο δὲ Φρειδερίκος ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν αὐτῶν περὶ ἀναλήψεως τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ δουκάτου, ὥπερ ἔμελλε τὸ ἔξης νάπο-

τελῆ προσάρτημα τοῦ σικελικοῦ οἴκου τῆς Ἀραγωνίας, καὶ πάραυτα διώρισε τὸν δευτερότοκον υἱὸν Μαμφρέδον δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαμφρέδος ἦτο ἀνιγλικος παῖς, διωρίσθη γενικὸς ἐπίτροπος ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἐν τῷ δουκάτῳ, ὡς τοιοῦτος δ' ἔξελέχθη ὃ δὸν Βερεγγάριος Ἐστανιόλ. Ἀλλὰ τάμοιβαῖα δικαιώματα τῶν Καταλωνίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας κατεγράφησαν σιαφῶς ἐν τῇ μεταξὺ αὐτῶν συνθήκῃ, ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ δὲν ἔσκόπουν νάποθιστιν ἄπλοι ταπεινοὶ θεράποντες τοῦ ἐπικυριάρχου. Καὶ εἰς μὲν ὁ βασιλεὺς τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τοὺς κυρίους πολιτικούς καὶ στρατιωτικοὺς ἀρχοντας καὶ ἐπεῖχεν ἀπέναντι τῶν Καταλωνίων γατοκτημότων τὴν αὐτὴν ἐκείνην θέσιν, ἵν οἱ πρότεροι δοῦκες ἀπέναντι τῶν Φράγκων βαρόνων, ἀλλ' ἡ δημοκρατικὴ διοργάνωσις τῆς ἑταίρειας διέμεινεν ἀθικτος, καὶ ἡ σφραγὶς αὐτῆς ἡ φέρουσα τὴν εἰκόνα τοῦ προστάτου ἀγίου Γεωργίου ἐπεκρεμάννυτο ὡς ἡ καὶ τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῶν δημοσίων ἐγγράφων. Καὶ δπου δὲ ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀνιγλικος δούς, ὅστις ἦτο μόνον κατ' ὄνομα ἀρχων τοῦ δουκάτου, εἶχεν ἐπιφυλάξει τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν, ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο ἐκ τῶν τάξεων τῶν Καταλωνίων. Τὰ συνήθεια τῆς Καταλωνίας ἀγικατέστησαν τὰς Ἀσσίζας τῆς Ρωμανίας ὡς βάσις τῆς ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν δικαιοδοσίας, καίτοι ὑφίστατο τὸ δικαίωμα ἐφέπειως εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς Σικελίας. Διὰ βραχέων, ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς Σικελίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἐπωφελής δι' ἀμφότερα τὰ μέρη. Ο μὲν Φρειδερίκος ὡς ἐπικυριάρχος τοῦ δουκάτου ἀπέκτησε δύναμιν ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ δὲ Καταλώνιοι διμολογοῦντες ὑπακοὴν κατὰ τύπους εἰς δυναστείαν διακεριμένην οὖσαν ἡ τῆς Ἀραγωνίας, ἐνέπνεον πρὸς τὰ ἔξω σεβασμόν, οὗ δὲν θὰ ἥδύνατο νάπολαύσῃ πολιτεία ἀπλῶς κοινῶν στρατιωτῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ δουκάτου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπὸ τῶν Καταλωνίων κατακτήσεως αυνίσταντο κυρίως ἐκ δύο στοιχείων, τῶν Φράγκων βουργησίων ἢ ἀστῶν, ἐπειδὴ οἱ Φράγκοι ἴπποται εἶχον ἔξαφανισθῆ, καὶ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Φράγκοι πλέον ἐτύγχανον τῆς αὐτῆς μεταχειρίσεως ἢν εἶχον δεῖξει πρὸς τοὺς Ἑλλήνας· τὴν θέσιν αὐτῶν εἶχον καταλάβει Καταλώνιοι καὶ ἄλλοι Ἰσπανοί, σπεύδοντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ἑταίρειας ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ, καὶ δτε ἀπέθησκον οἱ Λατῖνοι ἀρχιεπίσκοποι, οἱ θρόνοι αὐτῶν ἐπληρούντο δι' Ἰσπανῶν ιερωμένων. Ἡ καταλωνικὴ ἀντικατέστη τὴν γαλλικὴν ὡς γλῶσσα τῶν ἀρχουσῶν τάξεων καὶ

οἱ Ἑλλῆνες ἐθεωροῦντο φυλὴ ὑποδεεστέρα καὶ ἀπεκλείοντο τῶν στολ-
χειωδεστάτων δικαίων ἴδιοκτησίας. Τὰ καταστατικὰ τῆς ἐταιρείας
ὅταν ἀπηγόρευον ἐπιγαμίαν μεταξὺ Καταλωνίων καὶ Ἑλλήνων,
καίτοι, παρελθόντος τοῦ χρόνου, ἡ ἀπαγόρευσίς αὕτη παρεβιάσθη.
Ἄλλ' ἐν τῷ συνόλῳ οἱ Ἑλλῆνες ἐπασχον, ιδίως ἐν Ἀρχῇ, ἐκ τῆς
μεταβολῆς δεσποτῶν καὶ εὑρισκον τοὺς ἐκ Καταλωνίας μαχητὰς
διλγώτερον ἐπιεικεῖς τῶν Βουργουνδίων εὐπατριδῶν.

‘Υπὸ τὸν Ἐστανιόλ, οὗ χάριν πάραστα ἀπεσύρθη ὁ Δελώρ, ἢ
ἐταιρεία διετήρησε τὸν ἀρήιον αὐτῆς χαρακτῆρα δι' ἐκστρατειῶν
κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, ἐναντίον τῶν Βενετῶν τῆς Εὐβοίας,
τοῦ δεσπότου τῆς Ἡπείρου, τῶν ἐν Ἀργολίδι τιμαρίων τῶν Δελα-
ρδῶν καὶ τῶν Φράγκων τῆς Ἀχαΐας. Ο δὲ διάδοχος αὐτοῦ δὸν Ἀλ-
φόνσος Φαρδίγος, νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου, ὑπῆρξεν
ἀκόμη ἔτι δραστηριώτερος, καὶ ὁ θάνατος τοῦ δουκὸς Μαμφρέδου
καὶ ἡ ἀλήση τὸν ἀνήλικον αὐτοῦ ἀδελφὸν Γουλιέλμον μεταβίβασις τῆς
δουκικῆς προσωνυμίας κατέστησεν αὐτὸν πραγματικὸν κύριον τοῦ
δουκάτου ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Φράγκους δοῦ-
κας ἔμηκε τὰς βάσεις στόλου, καὶ ὁ Πειραιεὺς ὑπὸ τὸ βάρος αρρώστων
ὄνομα λιμένος τῶν Sithines ('Αθηνῶν) ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς ἐμπό-
ρους τῆς Βαρκελῶνος καὶ τῆς Μεσσήνης. Πλοῖα καταλωνικὰ διέ-
σχιζον τὸ Αίγαιον ὁ δούλευτος τῆς Νάξου καὶ ἡ νῆσος Εὔβοια ἥσθι-
νοντο τὴν δύναμιν τῆς ἐταιρείας οὐχ ἡτον τῶν κατὰ ξηρὰν γει-
τόνων τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου δεσπό-
του τῆς βλαχικῆς Θεσσαλίας, τῆς χώρας ἐκείνης, μεθ' ἣς οἱ τελευ-
ταῖοι Γάλλοι δοῦκες εἶχον σχέσεις στενωτάτας, οἱ Καταλώνιοι προ-
σήργησαν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς οὔτως, ὅστε ἡ πολιτεία αὐτῶν
ῶνομαζετο πλέον δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Νέων Πατρῶν.
Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ δόν Ἀλφόνσου ἡ καταλωνικὴ ἐταιρεία ἀνῆλ-
θεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀποχω-
ρήσεως αὐτοῦ ἥρχισε παρακμάζουσα. “Αμα τῇ παρελεύσει τῆς πρώ-
της γενεᾶς τῶν τραχέων μαχητῶν εἶχε καταστῆ πρόδηλον, ὃι εἶχον
καταλίπει ὀλίγους διαδόχους ἵκανονς νὰ διατηρήσωσι τὸ ἄξιωμα
αὐτῶν. Ἡ δημοκρατικὴ συγκρότησις τῆς ἐταιρείας προωδοποίησε τὴν
εἰσαγωγὴν τιμαριωτικοῦ σύστηματος, καθ' ὃ τὸ δουκᾶτον διηρέθη
μεταξὺ πολλῶν μικρῶν δυναστῶν καὶ οὕτω προσῆλθον ἐμφύλιοι ἔρι-
δες. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ διαπόντι τῶν Τούρκων κίνδυνος εἶχεν
ἀποβῆ ὁ σημέραι δεινός:ερος. “Ηδη ὅτε ἦτο γενικὸς ἐπίτροπος ὁ

· Αλφόνσος, Τοῦρκοι πειραταὶ ἐδῆσιν τὴν Εὔβοιαν, καὶ τὰς ἄκτὰς τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὅτε τέλος οἱ Τοῦρκοι ἔγκαθιδρύθησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ κάτεστησαν πρωτεύουσσιν αὗτῶν τὴν Ἀδριανούπολιν, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον τοῦ δοικάτου κατὰ γῆν. · Επὶ τοῦ Μουράτ Α' διέβησαν τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, καθ' ἃ εἶχον πράξει οἱ Πέρσαι πρὸς αἰώνων, καὶ ὁ Ρογῆρος de Lacaia, ὁ κατ' ἔκεινον τὸν χρόνον ἀντί βασιλεύς, δὲν ὠχνησε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτῶν ἐναντίον τῶν οἴκοι ἀντιπάλων καὶ νὰ δεχθῇ αὐτοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν. · Άλλ' ἀγότερον ἔξωσθησαν ἐκ τῆς ὁχυρᾶς ἔκεινης πόλεως, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐγίνετο λόγος περὶ κοινῆς ἐπιχειρήσεως ἐναντίον αὐτῶν. Καὶ ἐκάλεσε μὲν ὁ πάπας τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος νὰ συνέλθωσιν ἐν Θίβαις τῷ 1373, ἀλλ' οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτῶν ἐνεκα τῶν ἀμοιβαίων ἀντιζηλιῶν. Πράγματι δ' αὐτὸ τὸ προσεχὲς ἔτος ἐπεχειρήθη ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν Καταλωνίων, οἵτινες θὰ ἥδυναντο νὰ χρηπιμεύσωσιν ὡς προπύργιον ἐναντίον τῆς προχωρήσεως τῶν Τούρκων, ὑπὸ ἐνὸς τῶν συμμετοσχόντων τοῦ συνεδρίου, τοῦ διοκητοῦ τῆς Κορίνθου Νερίου Ἀτζαϊώλη, ὃς τις ἥτο προωρισμένος νὰ κιταλύσῃ μετ' ὀλίγον χρόνον τὴν καταλωνικὴν κυριαρχίαν ἐν Ἀθήναις.

· Ο οἴκος τῶν Ἀτζαϊώλων, ὡμοίας πρὸς τὸ εἶδος τῶν νέων Ἐλλήνων ἐμπόρων, μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς μεσαιωνικοὺς βιαρώνους καὶ τυχοδιώκτας στρατιώτας τοὺς μέχρις ἔκεινον χρόνου ἀρξαντας τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν. · Ο γενάρχης τοῦ οἴκου τούτου κατίγετο ἐκ Βριέλας (Brescia) καὶ εἶχε μετοναστεύσει εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου εἶχεν ἴδρυσει ἐν τῶν χαλυβουργείων ἔκεινων, ἐφ' οἷς ἡ γενέτειρα αὐτοῦ φημίζεται μέχρι καὶ τῆς σήμερον. Τελευτῶντος δὲ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἦσαν ἴδιοκτῆται τῆς ἀνθρωπότάτης τῶν φλωρεντιακῶν τραπεζῶν, ἥτις διὰ δανείων παρασχεθέντων εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Νεαπόλεως ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν ἐν Νεαπόλει καὶ ἐν Πελοποννήσῳ · Ο Νικόλαος Ἀτζαϊώλης, δὲ ἐν Νεαπόλει ἀντιπρόσωπος τῆς τραπέζης, προκατέβαλε χρήματα χάριν ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας, δπου ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα παραχώρη την γαιῶν. Δι' ἀγορᾶς δὲ καὶ περαιτέρας παραχωρήσεως ἀπέβη μέγιστος γαιοκτήμων καὶ διωρίσθη κληρονομικὸς διοικητὴς τῆς Κορίνθου μετὰ τῆς προσωνυμίας βιαρώνου, ὃτε ἡ ἀνθροῦσα ἐμπορικὴ αὐτη πόλις ἐξήτησε προστασίαν ἀπὸ τῶν ἐπιδρο-

μῶν τῶν Τούρκων πειρατῶν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου ἦ Κόρινθος περιῆλθεν εἰς τὸν προσβύτατον τῶν υἱῶν αὐτοῦ, δῖτις ὑπεθίκευσεν αὐτὴν εἰς τὸν ἐξάδελφον Νέριον, ἀνδρα δραστηριώτατον καὶ πανουργότατον. 'Ο Νέριος συνεῖδε μεθ' ἵκανης διοραπικότητος τὴν αὔξουσαν ἀδυναμίαν τῶν Καταλωνίων, καὶ ἐκαραδόκει μόνθεν εὐκαρπίαν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν. 'Επὶ δὲ τῇ προφάσει, ὅτι εἶχον δώσει ἄσυλον εἴς τινας πρόσφυγας ἐκ Κορίνθου, κατέλαβε τὰ Μέγαρα, ἀειγά ἦ ταν, καθ' ἀ πάντοτε, ἥ κλείστης τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἔπειτα ἀνέμενε συνετῶς τὴν περαιτέραν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. 'Η δὲ ἐσωτερικὴ σύγχυσις τοῦ δουκάτου ηὔξηθη ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων περὶ ἐπικυριαρχίας ἀξιώσεων τοῦ οἴκου τῆς Ἀραγωνίας. Μετὰ τὸν Ἰωάννην καὶ Φρειδερίκον τὸν μαρκίωνα τοῦ Ἰανδάτου, οἵτινες εἶχον διαδοχικῶς περιβληθῆ τὴν προσωνυμίαν δουκός, τὸ δουκᾶτον εἶχεν ἐνωθῆ μετὰ τοῦ σικελικοῦ στέμματος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου Γ'. 'Εκείνου δὲ θανόντος, τὰ δικαιώματα τοῦ μετεβιβλόσθησαν εἰς τὴν θυγατέρα Μαρίαν· ἀλλ' ὁ πλησιέστατος τῶν ἀρρένων συγγενῶν Πέτρος Δ', ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας, Ιπχρήζετο; ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ νόμιμος δούκης, καὶ οἱ πρωτεύοντες ἐν τῷ δουκάτῳ ὑπεστήριξον τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ. 'Ἐν φ' δὲ ἡ φιλονεικία αὐτῇ δὲν εἶχεν ἀκόμη διαλυθῆ, ἐνεφανίσθη καὶ τρίτος ἀπαιτητὴς τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ δουκάτου, ὁ Ἰάκωβος de Baix, ἐπὶ ψιλῷ δνόματι αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωμανίας καὶ ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας. Οὗτος πρὸς ἐπίδρωσιν τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ διέταξε τοὺς μισθοφόρους αὐτοῦ Ναβαρραίους στρατιώτας· νὰ ἐπιδράμωσι τὸ δουκᾶτον. 'Η δὲ εὐκολία, μεθ' ἣς ἐκυρίευσαν τὰς Θήβας, δεικνύει, δπόπον μεγάλη εἶχεν ὑπάρξει ἡ παρακμὴ τῶν Καταλωνίων καὶ τὰς δύο γενεὰς τὰς πιρελθούσας ἀπὸ τῆς ὑπὸ αὐτῶν κατακτήσεως τῆς Ἀττικῆς. 'Αλλ' ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἀντέταξεν ἐρρωμένην ἀντίστασιν, καὶ εἶνε ἀξιονέοντες, ὅτι αὐτόθι τε καὶ ἐν Θήβαις οἱ Ἑλληνες ἀνέλαβον πρωτεῖον μέρος ἐν τῇ ἀμύνῃ, ὑπὲρ ἣς ἡμείρθησαν κατόπιν. Τέλος οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπέστησαν τῆς ἀποπείρας αὐτῶν καὶ ὥδευσαν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰ δυσμικὰ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου τὸ Ναβαρρινον φέρει μέχρι τοῦδε τὸ ὄνομα αὐτῶν. Οἱ δὲ Καταλώνιοι ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τοῦ Πέτρου Δ'. ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἶχον συνθηκολογήσει μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, καὶ δι Πέτρου, ὅτις ἦτο ἀνήρ ἐμφιρούμενος εὐγενῶν αἰσθημάτων, φαίνεται, ὅτι ἐισαγάπτο ἐπὶ τῷ συνδυασμῷ τοῦ ὄνοματος αὐτοῦ πρὸς

τὴν Ἀκρόπολιν «τὸ κάστρον τῶν Setines, τὸ πολυτιμότατον κειμήλιον τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ δὴ τοιοῦτον, ὃςτε ἀπαντεῖς οἵ βασιλεῖς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου οὐδὲν ἥδύναντο νὰ δημιουργίζωσι παραπλήσιον». Ἐλλὰ τὸ «κειμήλιον» ἔκεινο εὑρίσκετο ἐν θέσει μὴ ἐνδιαφερούσῃ. Οἱ Ναβαρραῖοι εἶχον συμπληρώσει τὴν καταστροφὴν τοῦ δουκάτου, ὅπερ εἶχεν ἐρημωθῆν κατοίκων ἐπὶ τοσοῦτον, ὃστε ὁ Πέτρος ἔχοριγησεν ίδια προνόμια εἰς πάντας τοὺς "Ἐλληνας καὶ τοὺς Ἀλβανοίς, οἵτινες ἡθελοντες ἐγκατασταθῆντες ἐν αὐτῷ. Ἡ διάτιξις δὲ αὕτη ὑπῆρξεν ἀρχὴ τοῦ ἀλβανικοῦ ἔκεινου ἐποικισμοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας¹ ὅπτις ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἔσχε χαρακτηριστικὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ δουκάτου, ὅτε ὁ Νέριος Ἀτζαϊώλης προέβη εἰς τὸ τελευταῖον ἐγχείρημα, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ἀφορμὴ δὲ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ μνηστεία τῆς νεαρᾶς κληρονόμου. Καὶ δὴ τὸ τιμάριον τῶν Σαλώνων, ὅπερ εἶχεν ἰδρυθῆναι μετά τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, εἴτε περιέλθει εἰς τὸν οἶκον τῶν Φαδρίγων, οὐ μόνη ἀντιπρόσωπες ἦτο νεαρὰ παρθένος. Ὁ Νέριος ἐσκέψθη νὰ συνάψῃ γάμον τῆς δεσποίνης τῶν Σαλώνων μετά τινος τῶν ἰδίων ἐσαυτῶν συγγενῶν, ἀλλ' ἡ ἀριστοκρατία τοῦ γένους δὲν εἶχεν ἀκριμὴν διδαχθῆναι νὰ ἐκτιμᾷ τὴν πλουτοκρατίαν, καὶ ἡ προταθεῖσα μνηστεία ἀπερρίφθη, προτιμηθέντος Σέρβου ἡγεμονίδου. Ἐπὶ τούτοις δ' ὁ Νέριος ὤδευσεν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἥτις ὑπετάχθη εὐάλωτες εἰς τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιάν. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἦτο ἀπών, δὲ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας εὑρίσκετο πιρὰ πολὺ μακρὰν καὶ δὲν ἥδύνατο νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἡμελημένοις αὐτοῦ ὑπηκόους. Ἐλλὰ καὶ πάλιν ἡ Ἀκρόπολις, τυγχάνουσα τῆς ὑπερασπίσεως Ἰσπανοῦ φρουράρχου, ἀντέσχεν ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. Αλλ' ὅτε οὖδεμίνικη λίθια ἐπικουρία καὶ ἡ πολιορκία εἶχε διακόπεσσει πολὺ πλέον ἐνδεικτικόν, ἡ γενναία φρούρα ἡναγκάσθη ἐνεκαλιμοῦ νὰ παραδοθῇ, καὶ ὁ Νέριος Ἀτζαϊώλης, ὁ ἔξαδελφος τοῦ Φλωρεντίνου τραπεζίτου, ἔγεινε πρόγματι, ὡς ἐπώνόμαζεν ἐαυτόν, «αὐθέντιης τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ δουκάτου». Οὗτω τῷ 1388 ἐληξεν ἡ κυριαρχία τῶν Καταλωνίων ἐν τῇ περιλαλήτῳ ἔκεινη χώρᾳ. Κατέτε τὸ αἰφνίδιον τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ αἰφνίδιον τῆς κα-

1. **Ιδε Σπυρίδονος Λάζαρου**, "Ἡ ὄνοματολογία τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ εἰς τὴν χώραν ἐποίησις τῶν Ἀλβανῶν. (Ἐπετηρ. Παρνασσοῦ τομ. Α. 1896).

ταλύσεως οἱ Καταλώνοι ἐξηλείχθησαν ὅμοιοι πρὸς τοὺς Φράγκους, οὓς εἶχον διαδεχθῆ. Καθ' ἀρχήν, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔταμον νέας ὁδούς, οὐδὲ ἐρριζισθήσαν ἐν τῷ ξένῳ ἐδάφει καὶ ἀφῆκαν διασπεν αὐτῶν ἀκόμη διαγώνερα ἵχνη. Οὐδὲν ἐπραξαν ὑπὲρ τῆς ἐκπολιτίσεως τῶν Ἀθηνῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπέβαλον τὴν μόνην τέγνην, ἐν ᾧ εἰχον διακριθῆ, τὴν τῶν ὅπλων. Οἱ ἐπιζῶντες αὐτῶν ἐπέστρεψαν ἀδόξως εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἢ τὴν Σικελίαν, καὶ ἡ χώρα ἐκείνη, ὅπου ἐπὶ τοία τέταρτα αἰῶνος εἶχον ὑπάρξει οἱ ἀνάξιοι διάδοχοι ἀρχαίων ἥρωών τοῦ καὶ σοφῶν, δὲν ἐγνώρισεν αὐτοὺς πλέον. Τὸ βαλάνποντοῦ τρυπεζίτου ἐνίκησε τὸ ἕιρφος τοῦ τυχοδιώκτου.

Ο τρόπος, μεθ' οὗ δὲ Νέριος Α' προτιμέχθη πρὸς τοὺς νέους ἵπηρόντων, ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸν ἐμπορικὸν χαρακτῆρα τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Δὲν εἶχε τιμαριωτικὰς παραδόσεις, οὐδὲ οἵ μισθοφόροι, οἵ εἶχε πληρώσει χάριν κατακτή εως τοῦ δουκάτου, ἢσαν τὸ ὄλικὸν ἐκεῖνο, ἐξ οὗ ἦρθεντο νὰ κατασκευασθῇ νέα τιμαριωτικὴ ἰεραρχία. Δὲν ἔδωκε τιμάρια εἰς τοὺς ὄπαδοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ συνεκέντρωσε τὴν δύναμιν εἰς τὰς Ἰδίας ἔπαιτον χειραρχίας. Πρὸς τοὺς "Ελληνας ὑπῆρξε πολὺ συνδιαλλεκτικώτερος τῶν πρωκτόχων. Τὸ πρῶτον τότε ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀκομινάτου ἐπετράπη εἰς "Ελληνα μητροπολίτην νὰ ἔδρεύσῃ ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῷ Παρθενῶι, δια τοις ἐξηκολουθησεν ἐπιφυλασπόμενος εἰς τὸν Λατīνον ἀρχιεπίσκοπον, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ καιμένῃ οὐ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἅγιου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Περὶ τοιν ἐκκλησίαν δ' αὐτῶν συνηθούμενοις, ως πάντοτε, οἱ "Ελληνες, καὶ μέλλομεν μετ' οὐ πολὺ νὰ εὔρωμεν ἵχνη ἀναγεννήσεως ἐλληνικοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ ἐλληνικὴν ἐθνικὴν φατείνεν ἐν Ἀθήναις. "Αλλοι δ' αὖτη ή πόλις ἀντικατέστησε τὰς Θῆβας ως πρωτεύουσα τῶν Ἀτταϊωλῶν, ὃν τὸ μέγαρον ἐκείτο ἐπὶ τῆς Ἀροπόλεως, καὶ ἐλληνικὴ ἀπέβη καὶ πάλιν ή ἐπίσημος γλῶσσα, ης ἀρχὴ γίνεται ἡδη καὶ ἐπ' αὐτῶν τῷ Καταλωνίων. 'Αλλ' ή δικαιοδοσία ἐπανῆλθεν εἰς τὸ φραγκικὸν σύστημα, καὶ αἱ Ἀσίαι τῆς Ρωμανίας εἰσήχθησαν καὶ πάλιν ἐν τοῖς δικαισιηροῖσις.

Παρὰ τὴν πανωλογίαν τοῦ Νερίου ή ἀρχὴ αὐτοῦ δὲν ἐστέφθη ὑπὸ τελείας ἐπιτυχίας. Συνῆψε μὲν πολιτικοὺς γάμους τῶν ὕσγατέρων μετὰ τῶν ἴσχυρῶν αὐτοῦ γειτόνων, ἀλλ' ὑπερεξέτεινε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποπείρᾳ τῆς διὰ δόλου ἀφαιρέσεως τοῦ Ἀργοῖς ἀπὸ τῶν κατεργόντων αὐτὸς Βενετῶν. Καὶ δὴ πρέπει νὰ ὑπομιμήσωμεν, διε τὸ Ἀργος καὶ ἡ Ναυπλία εἶχον ὑπάρξει πρότερον τυμέ-

εια τῶν δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰχον διαμείνει ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ οἶκου τῶν Βριεννίων καὶ τῶν διαδύχων αὐτῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Καταλωνίων κατάκτησιν τοῦ δουκάτου. Τῷ δὲ 1388 ἦχήρα τοῦ τελευταίου τῶν Βριεννίων ἐπώλησεν ἀμφοτέρας ἔκείνας τὰς πόλεις ἐἰς τὴν βενετικὴν πολιτείαν πρὸς μεγίστην δυσαρέσκειαν τοῦ Νερίου, ὅπεις ἐπόθει γὰρ συνενώσῃ αὐτὰς μετὰ τῶν Ἀθηνῶν. Διὸ παρεκάνησε τὸν γαιμβρόγυ, Θεόδωρον Παλαιολόγον δεπότην τῆς βυζαντιακῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχίας Μυστρᾶ, νὰ καταλάβῃ τὸ "Ἀργος πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Βενετοῦ ἐπιτρόπου. 'Ἄλλ' οἱ Βενετοὶ ἥσαν ἐπ' ἵπης πανούργοι ως καὶ ὁ Νέριος, καὶ ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ναβαρραίων μισθοφόρων. 'Ο δὲ Νέριος χάριν ἀποφυγῆς δευτέρας ἐπιδρομῆς τῆς Ἀπικῆς ὑπὸ τῶν στρατιῶν ἔκείνης μετὰ πολλῆς ἀπλότητος ἐδέχθη ἐπὶ βεβαιώσει ἀσφαλείας νὰ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ναβαρραίων. 'Ἄλλ' οὖτοι δὲν ἔκανησαν νὰ χρατήσωσιν αὐτόν καὶ ἔχρεισμησαν τεράστιαι προσπάθειαι παρὰ τῶν δυνατῶν αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ συγγειῶν καὶ μεγάλα λύτρα, δπως οἱ συλλοιβύντες ἀπολυτρώσωσιν αὐτόν. "Οπως δὲ συλλέξῃ τὰπαιτούμιενα πιστὰ ἡγαγκάσθη νὰ στερήσῃ τὸν Παρθενῶνα τῶν κειμηλίων αὐτοῦ καὶ νὰ τίξῃ τὰς ἀργυρᾶς πλάκας τῆς πύλης τῆς ὁραίας ἔκείνης μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας. Οὐχὶ δὲ μόνον ὑπεχρεώθη νὰ ἔγχαταλίπῃ τὸ "Ἀργος, ἀλλ' ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν ἔτι χειροτέρα μοῖρα. Οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες εἶχον τότε καταλύσει διὰ τῆς ἐν Κοσσυφοπεδίῳ νίκης τὸ σερβικὸν κράτος, κατώρθωσαν νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. 'Ἐπὶ δὲ τῇ προσκλήσει τῶν Ναβαρραίων ὁ Τούρκος στρατηγὸς, Ἐβρετός βέης εἰσήλασεν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ Νερίου, καὶ μόνον ἡ μαράσχεσις πληρωμῆς φόρου καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ πολυτάνου ἔσωσαν τὸν Νέριον. 'Άλλὰ ταῦτα πάντα ἥπαν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους, καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν Χριστιανῶν ἐν Ἑλλάδι κατεδείχθη ἐκ τῆς ὑπονοίας, ὅτι δὲπ' ἐσχάτων παλινοφύτωσθεὶς "Ἐλλην μητροπολίτης εὑρίσκετο εἰς σχέσεις μετὰ τῶν Τούρκων, δπως θεραπεύσῃ τὸ ἐιαντίον τοῦ λατινικοῦ κλήρου θρηπειτικὸν αὐτοῦ μέσον. 'Άλλ' οὐχ' ἥιτον ὁ Νέριος ἐξηκολούθει καλύπτιων τὸ ἐπισφαλὲς τῆς θέσεως αὐτοῦ δι' ἐξωτερικῆς αἴγλης. Σχεδὸν δὲ τελευταίις πρᾶξις αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ νὰ ἔνεργήσῃ δπως παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λάδισλάου, ὃς τις ἥξιον, διὰ τοῦ ἥγεμῶν τῆς Ἀχαΐας καὶ κατὰ ταῦτα ἐπικυριαρχος τῶν Ἀθηνῶν, λάβῃ τὴν προσωνυμίαν δουκὸς τῶν

Αθηνῶν καὶ τὸ προνόμιον τῆς ἀπ' εὐθείας ἔξαρτήσεως τοῦ στέμματος τῆς Νεαπόλεως. Σιγέβη δὲ τοῦτο τῷ 1394, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος ἀπέθανε ὁ Νέριος.

Ο Νέριος, μὴ ἔχων νομίμους υἱούς, ἀνέθηκε τὴν προστασίαν τοῦ ὄλου δουκάτου εἰς τὴν Βενετικὴν πολιτείαν. Τὴν δὲ πόλιν τῶν Αθηνῶν ἀφιερώσαν εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας», ἵτοι τὸν Παρθενῶνα, εἰς ὃν ἐκληροδότησε τὸ δνομιαστὸν αὐτοῦ ἱπποστάσιον, διατάξας καὶ δπως ἀποδοθῶπιν εἰς αὐτὸν ἀπαντα τὰ κειμήλια ἀτανα είχεν ἀφαιρέσει χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτοῦ. Άλλα δὲν ἦτο εὔκολον, δπως οἱ "Ελληνες τῶν Αθηνῶν σύναιγέσωσι νὰ μείνωσι κτῆσις ψωμαῖκῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας, καὶ διὰ ταῦτα ὁ Ἑλλην μητροπολίτης, καὶ δὲν διατάξας αὐτοῦ, ἐκάλεσε εἰς βοήθειαν τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ κατέλαβον τὸ ἄστυ. Άλλ' οἱ Βενετοὶ ἔσχον τὴν δύναμιν νὰ ἔξιστωπιν αὐτούς, καὶ τότε πρῶτον ἡ σημαία τοῦ ἀγίου Μάρκου ἐκυμάτισεν ἀπὸ τῆς Ακροπόλεως. Ἐκτοτε δ' ἐπὶ ὅλην ἦτο Βενετία ἐδέσποσε τῶν Αθηνῶν, αἵτινες ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἔξουσιαστοῦ (podesta, ἐδρεύοντος ἐν τῷ «κάστρῳ τῶν Setines». Άλλ' ἐν τούτοις ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλος μητροπολίτης τῆς αληθινομίας τοῦ Νερίου. Ο δοὺς οὗτος εἶχε καταλίπει νύθιον υἱόν, τὸν Αντώνιον, οὗ ἡ μήτηρ Μαρία Ρένδη ἦτο Ἑλληνίς καὶ δστις διὰ τοῦτο ἀπήλαυε δυνάμεώς τινος παρὰ τοῖς θιαγενέσι. Καὶ διὰ μὲν τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς δὲν Αντώνιος εἶχε λάβει ὡς μερίδα αὐτοῦ τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ δὲν ἥρχετο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ δουκάτου. Διὸ ἐκαρδιφυλάκιησεν, ὡς καὶ ὁ πατήρ, καὶ τῷ 1402 κατέλαβε τὸ ἄστυ τῶν Αθηνῶν. Καὶ πάλιν δὲν Ακρόπολις ὑπέστη μακρὰν πολιορκίαν, καὶ μόνον ἀφ' οὐ ἔχεισίμευσαν ὡς τροφὴ τῆς πειναλέᾶς φρουρᾶς ὁ τελευταῖος ἕπλος καὶ τὰ τελευταῖα παρθένια,¹ παρεδόθη δὲν έξουσιαστής, καὶ τῆς πόλεως ἥρξε δεύτερος Αιτζαϊώλης.

Ἐπὶ μίαν ὅλην γενεὰν αἱ Αθηναὶ ἀπήλαυσαν εἰρήνης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς διοικήσεως τοῦ Αντωνίου. Η Βενετία τῷ 1405 ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ κρατήσῃ «τὴν χώραν, τὸ κάστρον καὶ τὴν πόλιν τῶν Αθηνῶν τῶν ἐν τοῖς νέοις χρόνοις καλουμένων «Sithines» ὡς ὑποτελής τῆς Βενετικῆς πολιτείας, καὶ ἡ Φλωρεντία συνωμολόγησε μετὰ τοῦ «ἀγαθοῦ φίλου καὶ συμπολίτου» ἐμπορικὴν συνθήκην, δι'

¹. **Ιδε.** Σπυρ. Π. Λάμπρου. Τὸ παρθένιον τῆς Ακροπόλεως ἐν τῷ Νέῳ 'Ελληνομυνήμονι Τόμ. Α' σ. 236 κ. ἔ.

ἥς Φλωρεντῖνοι ἔμποροι ἔλαβον ἀδειαν ἐλευθέρας προσόδου εἰς ἄπαντας τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηνῶν. Ἡτο δὲ φυσικόν, δτὶ ἐπὶ δουκὸς Ἰταλοῦ τὴν καταγωγὴν ἔμελλον γὰ τὴν οὐσίαν εἰς Ἀθήνας πολλοὶ Ἰταλοί. Εὑρίσκομεν ἐν τῇ πόλει ἐγκατεστημένον οὐλάδον τινὰ τῶν Μεδίκων, οἵτινες ἔξελληνίσθησαν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐκαλοῦντο διὰ τοῦ ἀντιστοίχου Ἑλληνικοῦ ὅνδρας Ἰατροί. Τὸ δὲ τοῖς Προπυλαίοις μέγαρον, ἐν ᾧ λαμπρῶς ἐνδιηρᾶτο δ Ἀντώνιος, ἀναζωπύρωσε τὴν αἴγλην τῆς ἀρχῆς τῶν Δελαρός, καὶ οἱ Ἰταλοὶ συγγενεῖς τοῦ δουκὸς ἔξενίζογτο πολλάκις ἐν αὐτῷ ὑπ' αὐτοῦ. Ο δὲ Ἀθηναῖος ἴστορικὸς Χαλκοκονδύλης, οὗ δὲ πατὴρ ὑπῆρξεν εἰς τῶν προσκειμένων εἰς τὸν δοῦλα, μαρτυρεῖ, δτὶ δ Ἀντώνιος «καὶ σωφρονῶν ἐπὶ πολὺ δὴ τοῦ χρόνου διεγένετο εὐδαιμονῶν, ἀπό τε τῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν οἰκονομίας πλοῦτον ἑαυτῷ περιποιούμενος καὶ τὴν πόλιν ὡς οἶόν τε μάλιστα κοσμῶν»¹. Καὶ δὲν γινώσκομεν μὲν μετὰ βεβαιότητος δῆλοιαι ὑπῆρξαν αἱ βελτιώσεις αἱται, πλὴν ἦ δὲν προσγράψαμεν εἰς αὐτὸν μᾶλλον ἢ εἰς τὸν οἶκον τῶν Δελαρός τὴν συμπλήρωσιν τοῦ μεγάρου καὶ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ νῦν κατεστραμμένου φραγκικοῦ πύργου². Άλλ' εἶντε πιθανόν, δτὶ δὲ πιπράνεια τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀντωνίου κεκαλυμμένη δι' οἰκιῶν, αἵτινες ἔχοησίμευον χιλιάριαν ἐνοικίσεως τῆς φρουρᾶς, τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν λειτούργων τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας. Άλλὰ κατὰ τὴν ἀνάκτισιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν κατηνάφισθησαν πολλὰ μνημεῖα περιόδου, ἥτις δὲν παρεῖχεν ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς σχολαστικοὺς ἀρχαιομαθεῖς τοῦ δελάτου ἐγάτου αἰῶνος.

Ἐπ' ἵσης δ' εἶνε σχεδὸν ὁμοίως σκοτεινὸν τὰ κατὰ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀντωνίου. Καὶ οἱ μὲν δύο αὐτοῦ ἀλληλοδιάδοχοι γάμοι, μεθ'. Ἐλληνίδων δεικιώουσιν, δτὶ δὲν ἔθιεώρει τοὺς ἴθιαγενεῖς φυλῆν ἀξίαν περιφρονήσεως, ἀλλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἔξησκουν πειρατείαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἐλληνες ἐπιφανεῖς ἔξησκολούθουν ἀξιοῦντες ἴδιας παραχωρήσεις πολιτικῶν δικαιωμάτων. Λοιμοὶ δὲ καὶ τουρκικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐφείσθησαν μὲν τῶν Ἀθηνῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἡρίμωσαν τὴν Ἀττικήν διὸ Ἀλβανοὶ καὶ Βλάχοι ἔποικοι ἦσαν ἀσπαστοὶ ἐν αὐτῇ, καὶ δ Ἀντώνιος

1. Χαλκοκονδ ἔχδ. Βόν. IV σ. 216 στίχ. 4 ἐ.

2. Τοῦτο φρονεῖ δ Γρηγορόβ.ος. Ο δὲ Φίνλανδ εἶνε τῆς ἐναντίας γνώμης.

ἀσμένως ἀπέστελλε τοὺς ἔξαιρέτους αὐτοῦ ἵππους εἰς τὰς καλλιτέρας βοσκάς τῆς Εὐβοίας¹, δύον καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ εὗρισκον ἄσυλον ὑπὸ τοὺς Βενετούς, σωζόμενοι ἀπὸ τῶν τουρκικῶν στιφῶν.

Παρὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ὁ Ἀντώνιος εἶχεν ἔξαιρετον πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν, ώςτε νὰ κατανοῇ, ὅτι ὑφίστατο μόνον ἔξι ἀνοχῆς τοῦ σουλτάνου. Ἐπειδὴ τὰ σλαβικὰ κράτη εἶχον ἥδη ὑποκύψει εἰς τοὺς Τούρκους, ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἦτο μόνογ. ζήτημα χρόνου. Η Θεσσαλία εἶχεν ὑποταχθῆ τῷ 1393, μὲν Νέστι Πάτραι εἶχον πέσει πρὸ μικροῦ, καὶ τότε τὰ ἴστορικὰ τιμάρια τῶν Σαλώνων καὶ τῆς Βοδοινίτζης, ἃ ινα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἤσαν συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἴστορίας τοῦ δουκάτου, ἐξέλιπον. Ἐκ πικρᾶς εἰρωνείας τῆς τύχης ἡ αὕτη ἐκείνη εὐγενῆς δέσποινα τῶν Σαλώνων, ἥτις δὲν εἶχε καταδεχθῆ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον μετ' ἀνδρὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀτζαϊωλῶν, ἐπεράτωσε τὸν βίον ἐν χαρεμίῳ τουρκικῷ. Ο δ' Ἀντώνιος ἐπαγειλημμένως ἐπεσκέφθη τὴν ἐν Ἀδριανούπολει τουρκικὴν αὐλήν, ἐξήτησε παρὰ τοῦ σουλτάνου ἐπικύρωσιν τῆς ἐν αὐτῇ θηγαϊκῇ δουκάτῳ ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ ἐπλήρωνε τακτικῶς φόρον εἰς τὸν μονάρχην ἐκείνον. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἄψογον αὐτοῦ ἐκείνην στάσιν δὲν ἤδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τυχαίαν ἐπιδρομὴν τοῦ δουκάτου ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἡγαγκάσθη ἄκων νὰ συνοδεύσῃ τοὺς Τούρκους ἐπιδραμόντας τὴν Πελοπόννησον τῷ 1423. Μετὰ δὲ τὸν ἐν ἔτει 1436 θάνατον αὐτοῦ ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή.

Ο Ἀντώνιος εἶχεν δρίσει διάδοχον τὸν Νέριον, τὸν μακρὸν ἀνεψιὸν τοῦ Νερίου Α'. Ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ φατρία, ἡς ἥγεται ἤσαν ἡ χήρα τοῦ θανόντος δουκὸς καὶ ὁ συγγενὴς αὐτῆς Χαλκοκονδύλης, ὁ πατὴρ τοῦ ἴστορικοῦ, ἐφρόνουν ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ἡ ὥρα νὰ μεταβάλωσι τὸ δουκάτον εἰς πολιτείαν Ἑλληνικήν. Δι' ὃ δοκιμάσθη ἐστάλη νὰ τύχῃ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ σουλτάνου ἐν Ἀδριανούπολει; ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δποίου ἐξηγετάτο τότε ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν. Ο ἡσουλτάνος ἀπηξίωσε νὰ δεχθῇ τὸ χρῆμα, ὅπερ προσέφερον εἰς αὐτὸν οἱ πονηροί. Ἐλληνες καὶ διέταξε τὴν φυλάκισιν τοῦ ἀκοστόλου αὐτῶν. Δὲν ὑπῆρξε δὲ πολὺ ἐπιτυχεστέρα ὁμοία πως ἀπόπειρα καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν παρὰ τοῦ δεσπότου Πελοποννήσου. Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, τοῦ κατόπιν τελευταίου αὐ-

1. Σκθ. Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἰστορίας Τόμ. Α' σ. 178.

τοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ιστορικὸς Φραντζῆς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δεσπότου, ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἀντωνίου περὶ τῆς παραχωρήσεως τῶν πόλεων τούτων ἐπ' ἀνταλλάγματι κτήσεων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡ χήρα δούκισσα δὲν ἦτο ἀπρόθυμος εἰς ἀπόδοχὴν τῶν ὅρων ἔκεινῶν. Ἄλλ' ἐγ φέ αἱ διαπραγματεύσεις ἔβαινον καλῶς, ἡ φρογκικὴ φατορία τῶν Ἀθηνῶν, βοηθουμένη ὑπὸ κόμματός τινος Ἑλλήνων, εἶχεν ἀνηκηρύξει τὸν Νέοιον **Β'** καὶ καταλάβει τὴν Ἀκρόπολιν. Συγχρόνως δ' οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὰς Θήβας καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Νέοιον νὰ κρατήσῃ τὸ δουκᾶτον ὡς ὑπόφορος ὑποτελῆς τοῦ σουλτάνου. Μεταξὺ δὲ σφύρας καὶ ἀκμονος τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν, οὓς ἀντεπροσώπευεν ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος, καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως καὶ κρατερός τις ἀνήρ θὰ εὔρισκε δύσκολον τὴν διοίκησιν τοῦ δουκάτου, δὲ Νέοιος δὲν ἦτο ἀνήρ κρατερός. Ἐπί τινα ἔτη ἔξωσθη τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντωνίου, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὴν γενέτειραν τοῦ ἴδιου οἴκου, ἕως ὃ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ κατέστησε δυνατὴν τὴν κάθοδον αὐτοῦ. Ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος, δὲ σθεναρώτατος καὶ μάλιστα φιλόπατρος τῶν Ἑλλήνων, ἐπειράθη καὶ πάλιν νάνακτήσῃ τὰς Ἀθήνας χάριν τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος, ἐπέδραμε τὸ δουκᾶτον κατὰ τὴν εἰς τὸν Αἶμον ἀπουσίαν τοῦ ἐπικυριάρχου τοῦ Νερίου, τοῦ σουλτάνου, καὶ ἤναγκασε τὸν ἀπεγνωσμένον δοῦκα ν' ἀποστῇ τῆς πρὸς τὸν σουλτάνον ὑποτελείας, προσκυνῶν τὸν Κωνσταντῖνον καὶ γινόμενος ὑπόφορος εἰς αὐτὸν. Καὶ ἀνεξωπυρήθη μὲν πρὸς ὥραν ἐν τῇ βιορείῳ Ἑλλάδι πνεῦμα φιλοπατρίας, ἄλλ' ἡ νίκη τῶν Τούρκων ἐν Βάρονη ἀφῆκε τὸν σουλτάνον ἐλεύθερον νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ἥθελε τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν παράστονδον αὐτοῦ ὑποτελῆ. Ὁ ἀτυχῆς Νέοιος ἥπαιλεῖτο ὑπὸ τε Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, ἄλλὰ προετίμησε νὰ πληρώσῃ φόρον εἰς τὸν ἀπιστὸν μᾶλλον ἢ εἰς τὸν σχισματικὸν καὶ συνέπραξε μετὰ τοῦ Μουρὰς **Β'** κατὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μεταξὺ δὲ τῶν αὐλικῶν τῶν συνωθουμένων ἐν τῷ στρατηγίῳ τοῦ νικηφόρου σουλτάνου ἐν Θήβαις ἡ οἰκτρὰ μορφὴ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐξήγειρε βεβαίως τὴν περιφρόνητν τῶν Τούρκων καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν Φράγκων. Τῷ δὲ 1451 ἔληξεν ἡ ἀδοξος ἀρχὴ τοῦ Νερίου **Β'**.

Καίτοι δ' ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ἀσθενῆ ἀρχὴν τοῦ Νερίου ὑπῆρξεν ἐλεεινή, ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης δυνά-

μεθια νὰ χρονολογήσωμεν τὴν ἔι αρξειν τοῦ ἐνδιαφέροντος ‘Εσπερίων ἀρχαιοδιφῶν μπὲρ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως. Καὶ δὴ τότε ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας δἰς Κυριακὸς δὲ Ἀγκωνίτης καὶ κατέλιπε διαφόρους εἰδίσεις περὶ αὐτῆς οὕσας μὲν ἀτελεστέρας ἀλλ’ οὐχ ἦττον· ἐνδιαφερούσας τῶν περιγραφῶν τοῦ Παυσανίου. Ο Κυριακὸς λέγει μὲν ὅτι «εὗρε τὸν Νέριον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως» ἀλλ’ ἀτυχῶς οὐδὲν μαρτυρεῖ περὶ τοῦ δουκὸς καὶ τοῦ μεγάρου αὐτοῦ, ὑπολαμβάνων κατὰ τὸ σύστημα τῶν περὶ μόνης τῆς ἀρχαιότητος ἀσχολουμένων, ὅτι αἱ μεσαιωνικαὶ Ἀθῆναι ἦσαν ἀνάξιοι τῆς προσοχῆς ἀνδρὸς λογίου. Ἡ σφράγη δὲ αὐτοῦ αἴσιησις ὑπῆρξεν. ὅτι ἡ πόλις ἦτο κατάσπαθες σωοῦ λαμπρῶν ἐρειπίων, ἐξ ᾧ ἀντέγραφεν ἀρχαίας ἐπιγραφάς.

Παρὰ δὲ τῷ γ. οἰκούντων ἐν τῇ πόλει δὲν ἥδυνατο βεβαίως νὰ λάβῃ ἀκοιβεῖς εἰδίσεις, ἐπειδὴ κατ’ ἐκεῖνον τὸ τριχρόνον οἱ Ἀθηναῖοι παρεδοξολόγουν πολλὰ περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων. Οὕτω τὸ χρηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσιχράτους ἐκαλεῖτο καὶ τῶν Φανάριον τοῦ Δημιοσθένους, ὁ ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διὸς δυσκόλως ἀνεγνωρίζετο ὥστε τὸ ὄνομα Παλατίου τοῦ Ἀδριανοῦ, τὰ λείψανα τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου ἐνομίζοντο ὅντα Σχολεῖον τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ εἶχε μισταβληθῆ εἰς Παλάτιον τοῦ Μιλτιάδου. Ο δὲ Πειραιεὺς δὲν ἦτο πλέον πολυφοίτητος λιμίν, ἀλλ’ δι μέγας λίθινος λέων, ἐξ οὗ προηῆλθε τὸ μετεγένεστερον αὐτοῦ ὄνομα Porto Leone παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς, Πόρτο Δράκο παρὰ τοῖς Ἐλλησι καὶ Ἀσλάν Λιμάνι τουρκιστὶ καὶ ὅστις νῦν εὑρίσκεται ἔξωθεν τοῦ Ναυστάθμοῦ τῆς Βενετίας, προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ περιέργου περιηγητοῦ, τοῦ προδρόμου τῶν ἀρχαιολογικῶν σχολῶν τῶν, καὶ ἀνθουσῶν ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νερίου Β’ ἡ χήρα αὐτοῦ. ἔλαβε παρὰ τοῦ σουλτάγοι τὴν ἀδειαν τοῦ διοικεῖν τὸ δουκᾶτον ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ Φραγκίσκου. Ἀλλὰ τρομερὰ οἰκογενειακὴ τραγῳδία κατέστρεψε πάσαν προσδοκίαν εὐημερίας καὶ ἐπέσπευσε τὴν πτῶσιν τῆς κλονουμένης πολιτείας. Ἡ εὐπαθὴς καὶ ὡραία νεαρὰ χήρα περιέπεσεν εἰς βίαιον ἔρωτα πρὸς τὸν εὔμορφον Βενετὸν εὐπατρίδην Βαρθολομαῖον Κονταρίνην¹ ὃςτις εἶχεν ἔλθει τοῖς Ἀθήναις ἔνεκεν ὑποθέσεων. Τὸ γεγονός, ὅτι δὲ Κονταρίνης εἶχεν ἥδη σύζυγον

¹ Ο Hopf: Ενθ. δι. τόμ. 86. σ. 128: ὁνθάζει τὸν ἄνδρα, ἐν φ περὶ τῷ Finlay (Τάμος Δ' σ. 163) καλεῖται Πέτρος Ἀλμέριος.

ἐν Βενετίᾳ δὲν ὑπῆρξε κώλυμα διὰ τὴν ἀκάθετον δούκισσαν καὶ τὸν ἔραστὴν αὐτῆς. 'Ο Κονταρίνης ἐδηλητηρίασε τὴν γαμετὴν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἐπίτροπον τοῦ νεαροῦ δουκός, μεθ' ἣς συνεμερίσθη τὰ ἔργα τοῦ ἀξιώματος αὐτῆς. 'Αλλ' ἡ αὕτουσα αὐτοῦ δύναμις ἐξήγειρε τοὺς 'Αθηγαίους, οἵτινες ὑπέβαλον καταγγελίαν κατ' αὐτοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σουλτάνου. 'Ο σφετεριστής τῆς ἀρχῆς ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ συνηγορήσῃ αὐτὸς ὑπὲρ ἕαυτοῦ ἐνώπιον τοῦ Μωάμεθ Β'. Διὸ ἀνεχωρησε, συμπαραλαβὼν τὸν μαρόδον προγόνον, ὅπως τύχῃ ἐπικυρώσεως παρὰ τοῦ σουλτάνου. 'Αλλ' ἐν τῇ τουρκικῇ αὐλῇ εὑρίσκετο ἥδη ἄλλος μνηστήρος τοῦ δουκάτου τῶν 'Αθηνῶν ὁ Φράγκος 'Ατζαϊώλης, ἀνεψιός τοῦ Νερίου Β', ὃςτις καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ πείσῃ τὸν Μωάμεθ νὰν αδείξῃ αὐτὸν δοῦκα. 'Ο μέγας ἐκεῖνος 'Ουμανὸς πολιτευτῆς δὲν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὰς 'Αθηναῖς περιερχομένας εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Βενετῶν, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὴν Αἴγιναν πρό τινων ἐτῶν. Διὸ ἔστειλε τὸν Φράγκον ὅπως ἄρξῃ τῶν 'Αθηναίων, οἵτινες ἐδεξιώθησαν τὸν ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντα μετ' ἐπευφημιῶν. Πρώτη δὲ πρᾶξις τοῦ Φράγκου ὑπῆρξε νὰ συλλάβῃ τὴν δούκισσαν καὶ ὅνψη αὐτὴν εἰς τὴν φυλακὴν τῶν Μεγάρων, ὅπου καὶ ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ. Πάραντα ὁ Κονταρίνης παρεπονέθη εἰς τὸν σουλτανὸν ἐπὶ τῇ ἀνοσιονογίᾳ ταύτῃ, ἐλπίζων ἀναιρεφιβόλως, ὅτι θὰ ἐλάμβανεν αὐτὸς τὸ δουκάτον εἴτε ὡς δοὺξ εἴτε ὡς κηδεμόνων τοῦ Φραγκίσκου. 'Αλλ' ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἥδη ἐκπορθήσει τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐφρόνει, δτὶ εἶχεν ἐπιστῇ πλέον ὁ καιρὸς νὰ σαρώσῃ καὶ τὰ τελευταῖα ἵχνη τῆς ἐν 'Ελλάδι κυριαρχίας τῶν Χριστιανῶν. Διὸ διέταξε τὸν υἱόν του Τουραχάν, τὸν 'Ομάδο, νὰ ὑποτάξῃ τὸ δουκάτον καὶ μεταβάλῃ αὐτὸν εἰς τουρκικὴν ἐπαρχίαν. Κακοὶ οἰωνοὶ ἐφαίνοντο προαγγέλλοντες τὴν πτῶσιν τῶν 'Αθηνῶν. 'Εν μὲν τῷ οὐρανῷ εἶχεν ἐμφανισθῆ ἡ οὐαῖτης, τοὺς δὲ πεφοβημένους κατοίκους ἐπέδραμε λιμός. Τῷ 1456 ὁ 'Ομάδος κατέλαβε τὸ ἄστυ, ἀλλ' ὁ Φράγκος ὑπερήσπισε τὴν 'Ακρόπολιν μετὰ τοῦ θάρρους τῆς ἀπογνώσεως. Οὐδὲ μία χριστιανικὴ δύναμις ἐκίνησε χεῖρα ὑπὲρ διασώσεως τῶν 'Αθηνῶν. Οὐδὲ αὐτὴ ἡ προσφορὰ τῶν 'Αθηναίων, προτεινάντων εἰς τὴν Βενετίαν νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, ἐπεισε τὴν πρενοητικὴν πολιτείαν νὰ βιηθῆσῃ τοὺς πολιορκουμένους. Τέλος ὁ Φράγκος παρεδόθη ἐπὶ τῷ δρω νὰ κρατήσῃ τὰς Θήβας καὶ τὴν Βοιωτίαν ὡς ὑποτελής τοῦ σουλτάνου. Τὰ κοινοτικὰ προνόμια τῆς πόλεως διε-

τηρούμησαν, καὶ εἰς ἐπιτροπείαν ἀρχόντων την ἐπετράπη νὰ συμπράττῃ μετὰ τοῦ διορισθέντος Τούρκου βοεβόδα, ἵναι δὲ τῶν ἀθηναϊκῶν οἶκων ἀπηλλάγησαν ἵδιᾳ τοῦ χαρατσίου, ἥτοι τοῦ κεφαλικοῦ φόρου.

Ο Μωάμεθ Β' ἀγέλε φιλόκαλος καὶ λαλῶν τὴν Ἑλληνικήν, διτις μάλιστα ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς φιλέλην ὑπὸ τοῦ "Ἑλληνος αὐτοῦ βιογράφου Κριτοβουλίου, ἐπεθύμει τὴν ἐπισκεψθῆ αὐτοπροσώπως τὴν πόλιν ἑκείνην, περὶ ᾧς καὶ τῆς ἐν τῷ παρέλθοντι εὐχείας αὐτῆς εἶχεν ἀκούσαι πλεῖστα δσα. Διὸ τῷ 1458 κατὰ τὴν ἐπιτροφὴν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκστρατείας αὐτοῦ εἰσῆλθε διὰ τῶν πυλῶν, ὃν τὰς κλεῖδας, καθ' ἄ μαρτυρεῖται λίαν χαρακτηριστικῶς, παρέδωκεν εἰς αὐτὸν δ "Ἑλλην ἦγούμενος τῆς ἐπὶ τοῦ Ὅμηροῦ μονῆς Καισαριανῆς. Καὶ δὴ ἡ Ἑλληνικὴ φατοίσειχεν ἐπιδεῖξει τὴν προτίμησιν αὐτῆς πρὸς τοὺς Τούρκους μᾶλλον ἢ τοὺς Λατίνους, καὶ δ προθητὴς μετὰ πολλῆς συνέσεως ἡνέχθη ἀμφοτέρας τὰς χριστιανικὰς λατρείας ἐν τῇ νέᾳ ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθείσῃ ἐπαρχίᾳ. 'Αλλ' ἡ προνομιοῦχος θέσις τῶν καθολικῶν, ἥτις εἶχεν μεγάλως ἐξηρεθίσει τοὺς "Ἑλληνας, ἐπαυσε σὺν τῇ μεταβολῇ τοῦ Παρθενῶνος ἀπὸ καθολικῆς μητροπόλεως εἰς τουρκικὸν τέλαιον.

Καὶ ἐπετράπη μὲν εἰς τὸν Λατίνον ἀρχιεπίσκοπον νὰ διοικῇ τὸ φθῖνον αὐτοῦ ποίμνιον μέχρι τοῦ θανάτου, ἀλλ' δ μεγαλοπρεπῆς Παρθενών, διτις ὑπέστη τοιαύτας μεταβολᾶς λατρείας, ἐκονιδθη καὶ, πολὺν ἣ παρέλθη πολὺς χρόνος, εὑπετής μιναρές, οὗ δὲ βάσις εἶνε μέχρι καὶ τῆς σήμερον δραπή, ὑψώθη ὑπὲρ. ιδὲ κτίριον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀλληλοδιαδόχως εἶχε χρησιμεύσει ὡς εἰδωλολατρικὸς ναός, Ἑλληνικὴ μητρόπολις καὶ λατινικὴ καθεδρικὴ ἐκκλησία. Τουρκικὴ φρουρὰ ἐγκατεστάθη ἐν τῇ βεβηλωθείσῃ 'Ακροπόλει, καὶ δ φρούραρχος ἥδρευεν ἐν τῷ κατὰ τὰ Προπύλαια μεγάρῳ τῶν 'Ατζαϊωλῶν. Τὰ λαμπρὰ μνημεῖα τῆς 'Ακροπόλεως κατέπληξαν τὴν φαντασίαν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ τοσοῦτον, ὡςτε ἀνεφώνησε· «τὸ 'Ισλαμ εἶνε ἀληθῶς τὰ μέγιστα ὑπόχρεων εἰς 'Ομάρ τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάν». Διέμεινε δ' ἐπὶ τέσσαρας ἥμέρας ἐν τῷ μεστῷ κήπῳ προειστείω τῶν Πατησίων, ὅπερ ὑπό τινων ὑπολαμβάνεται αληθὲν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατισάχ, δπώς ἐπισκεψθῆ πάντα τὰξιούθεατα τῶν. "Αιθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. "Ἐπειτα δ' ἀνεχώρησεν εἰς Θήβας, ὅπου δ ὑποτελής αὐτοῦ Φράγκος, ἐδεξιώθη αὐτὸν ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Καδμείας..

'Επὶ δύο ἀκόμη ἔτη δ Φράγκος ἐξακολούθησε διατηρῶν τὴν σκιὰν τοῦ δουκικοῦ ἀξιώματος ἐν Βοιωτίᾳ. Ἀλλὰ τὸ 1460 μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου δ Μωάμεθ ἐπεσκέψθη τὸ δεύτερον τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἤκουσε ψιθυριζομένην συνωμοσίαν χάριν πλινθούμασεως τοῦ δουκός. Λιδὸς ἀπέστειλε πάραν· αἱ δέκα τῶν πρωτευόντων κατοίκων ὡς ὄμηρους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ διέταξε τὸν Φράγκον νὰ παραστῇ πρὸ τοῦ πασσᾶ τῆς Πελοποννήσου Ζαγανοῦ. Ὁ τελευταῖος δοὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐστραγγαλίσθη ἐν τῇ σκηνῇ σύντοῦ κατὰ διαταγὴν ταῦ πασσᾶ, τὰ δὲ τοῖν ἀνήλικα αὐτοῦ τέκνα ἀπίχθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀργότερον κατετάχθησαν εἰς τοὺς γεριτσάρους, ἥ δὲ χήρα αὐτοῦ ἡγαγκάσθη νὰ συζευχθῇ τὸν Ἀμηρούτεζην, τὸν φερόμενον προδότην, τὸν παραδώσαντα εἰς τοὺς Τούρκους τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εἰς τὸν Γάλλον περιηγητὴν Πουκεβίλλ ἐπεδείχθη ἐν Ἀθήναις δυηλάτης εἰς οὗ τὰς φλέβας ἔρρεε τὸ αἷμα τῶν Ἀτζαϊωλῶν, καὶ ἡ σημερινὴ οἰκογένεια Νέοη καυχᾶται ἔλκουσα τὸ γέγος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπιφανοῦς οἴκοι.

Οὗτοι μετὰ διακόσια πεντήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐξέλιπον τὰ τελευταῖα ἵχνη τοῦ δογκάτου τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπί τε τῆς ἀρχῆς τῶν Δελαρδές ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Καταλωνίων καὶ τῶν Ἀτζαϊωλῶν ἥ ἀδυναμία τῶν Λατίνων δυναστῶν ἐνέκειτο εἰς τὴν ἀνικανότητα αὐτῶν δπως ἀφομοιωθῶσι μετὰ τῶν Ελλήνων. Ἡ ἀντιζηλία τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν ὑπῆρξε καὶ εἶνε ἀκόμη σίμερον ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑγγύδος Ἀνατολῆς τὸ μέγιστον ἐμπόδιον στερρᾶς ἐνώσεως τῶν χριστιανικῶν φύλων ἐγαντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' οὐχ ἥττον, ἀν οἱ Φράγκοι τῶν Ἀθηνῶν οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξαν διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἥ ἔνη παροικία, παρέσχον δάνειον αἴγλην διὰ τῆς λαμπρᾶς αὐτῶν αὐλῆς εἰς τὴν πολιν ἐκείνην, ἥτις ἥνθησε καὶ πάλιν καὶ προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἀν αἱ Ἀθήναι ἥγλαμισαν αὐτούς, ἐκεῖνοι τούλαχιστον ἐπραξάν τι ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ αὐτὴ δὲ ἥ σκοτεινότατη ἐποχὴ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν φρίγεται λαμπρὰ πιραβαλλομένη πρὸς τὴν ἀχλὺν τὴν κατασκευασθεῖσαν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐπὶ τὸς τρεῖς καὶ ἥμισυν αἰῶνας τῆς τοιούτου αἰώνας.